

Läänemere tegevuskava

Uue keskkonnastrateegia loomine

2002. aastal Johannesburgis toimunud ülemaailmsel säästva arengu tippkohtumisel tehtud otsuste põhjal lepiti Bremenis 2003. aastal toimunud HELCOMi ministrite kohtumisel kokku, et ökosüsteemse lähenemisviisi rakendamine on tulevikus HELCOMi tegevuse prioriteetide hulgas.

2005. aasta märtsis toimunud 26. Helsingi Komisjoni koosoleku ja 2005. aasta juunis toimunud 17. delegatsioonijuhtide koosoleku käigus tunnistasid Läänemere-äärsed riigid ja Euroopa Liit vajadust Läänemere tegevuskava järele, mis oleks peamine vahend ökosüsteemse lähenemisviisi rakendamisel Läänemere merekeskkonna piirkonnas, ning leppisid kokku, et HELCOM peab omama selles protsessis juhtivat rolli.

Läänemere tegevuskava koostavad kõik Helsingi konventsiooni osalised ühiselt, võttes arvesse Euroopa Liidu õigusaktidega seotud mitmekülgseid kohustusi. Eriti on rõhutatud huvirühmade kaasamise olulisust Läänemere tegevuskava väljatöötamisse nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.

Samuti on HELCOMi 2003. aasta Bremeni deklaratsiooni raames kokku lepitud, et HELCOM on Euroopa Merestrategie väljatöötamisel ja rakendamisel peamiseks partneriks Läänemere piirkonnas, tagades, et see strateegia täiendab ja toetab HELCOMi eesmärkide saavutamiseks tehtavaid jõupingutusi.

Läänemere tegevuskava aluseks on:

- Läänemere merekeskkonna seisund ning HELCOMi seire- ja hindamisprogrammide kaudu kindlaks tehtud Läänemerd mõjutavad pinged ja ohud, eriti neli peamist keskkonnaprobleemi, mille puhul on esmatähtis tegutseda: eutrofeerumine, ohtlikud ained, meresõiduohutus ning elupaikade ja bioloogilise mitmekesisuse jätkuv kadumine;
- Keskkonnaeesmärgid, mis on kindlaks määratud nimetatud nelja põhilise keskkonnaprobleemi kohta ja tihedalt seotud HELCOMi seire- ja hindamisprogrammidega. Samuti on need eesmärgid spetsiaalselt kavandatud poliitika kujundamise toetamiseks ja kokkulepitud eesmärkide saavutamiseks tehtud edusammude hindamiseks.

Läänemere tegevuskava hõlmab kindlaksmääratud meetmeid, mida tuleb keskkonnaeesmärkide saavutamiseks võtta ettenähtud tähtaja jooksul, ning nende meetmete keskkonnavalade, sotsiaalsete ja majanduslike kulude ja tulude hindamist.

Kavas eristatakse meetmeid, mida saab rakendada piirkondlikul või riigi tasandil, ning meetmeid, mida saab rakendada üksnes Euroopa Liidu tasandil (näiteks ühine kalanduspoliitika, ühine põllumajanduspoliitika, järelevalve kemikaalide turustamise ja kasutamise üle) või ülemaailmselt (näiteks Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni poolt ette nähtud nõuded laevadele). Meetmeid, mida saab võtta üksnes Euroopa või ülemaailmsel tasandil, peab HELCOM käsitlema asjaomaste rahvusvaheliste foorumite raames.

Ajakava

Läänemere tegevuskava nõupidamised ja ettevalmistused algasid 2005. aasta teisel poolel ja kestavad 2007. aasta sügiseni. See protsess hõlmab järgmisi põhisündmusi.

- Avaüritusel, HELCOMi Läänemere tegevuskava käsitleval osapoolte konverentsil (7. märts 2006, Helsingi) algatati terve uue keskkonnastrateegia väljatöötamise protsess, teavitati osapoolte eesmärkidest ja tõenäolistest tegevustest, paludes nende panust ja pühendumust kohalikul, riiklikul ja piirkondlikul ning erasektori tasandil.
- Helsingi Komisjoni 27. aastakoosolekul (8. ja 9. märts 2006) võeti vastu mitmed ökoloogilised eesmärgid, mis moodustavad tegevuskava tuuma.
- HELCOMi töörühm, kuhu on kaasatud palju osapooli, alustas Läänemere tegevuskava ettepanekute koostamist 2006. aasta aprillis.
- 2007. aasta märtsis toimival osapoolte viimasel konverentsil arutatakse Läänemere tegevuskava esialgset projekti.
- HELCOMi ministrite kohtumisel 15. novembril 2007 Poolas Varssavis võetakse vastu Läänemere tegevuskava lõplik versioon.

HELCOMi Läänemere tegevuskava sai esimesel osapoolte konverentsil suure toetuse

Helsingi Komisjoni koostatava Läänemere tegevuskava idee sai 7. märtsil 2006. aastal Helsingis toimunud esimesel osapoolte konverentsil ülekaaluka toetuse. Konverentsil osales üle 200 teadus- ja äriühingute, rannikuriikide valitsuste, Euroopa Liidu ja tähtsamate piirkondlike organisatsioonide esindaja, et arutada strateegia eesmärgid ja anda panus selle edasiseks arendamiseks.

Helsingi Komisjoni merekeskkonna päästmise strateegilise kava loomiseks tehtavat tööd kommenteerides rõhutas Soome keskkonnaminister Stefan Wallin: “HELCOM on ainus Läänemere piirkonna valitsustevaheline organisatsioon, millel on volitus tegelda kõikehõlmavalt Läänemere probleemidega ning leppida ühiselt kokku Läänemere merekeskkonna hoidmise ja kaitsmise, looduslike elupaikade ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ning loodusvarade säästva kasutuse tagamise meetmete rakendamises kogu Läänemere piirkonnas”. Samuti märkis Wallin, et HELCOMi tegevuskava ettevalmistamine peab olema läbipaistev ja seda peab olema võimalik täiendada. “Me peame seda võimalust uue Läänemere tegevuskava ettevalmistamisel kasutama, et muuta see võimalikult kõikehõlmavaks ning ühtlasi teostatavaks ja tegevusekeskseks.”

HELCOM kiidab Läänemere tegevuskava põhielemendid heaks

Pärast Läänemere tegevuskava väljatöötamist käsitleva osapoolte konverentsi kiitis HELCOM 8. ja 9. märtsil 2006 toimunud aastakoosolekul ametlikult heaks Läänemere taastamise uue keskkonnastrateegia põhielemendid, sealhulgas – ühtne nägemus terve elukeskkonnaga merest ning terve rea ökoloogilisi eesmärgid selle nägemuse saavutamiseks.

Tegevuskava väljatöötamisel on järgmiseks oluliseks ülesandeks teha kindlaks ja täpsustada meetmed, mida on vaja kokkulepitud keskkonnaeesmärkide saavutamiseks ettenähtud tähtsajajooksul kõigi nelja prioriteetse keskkonnaprobleemi puhul: eutrofeerumise piiramine, ohtlike ainetega seotud reostuse vältimine, meresõiduohutuse ja õnnetusjuhtumitele reageerimise võime parandamine ning elupaikade hävitamise ja bioloogilise mitmekesisuse kahanemise peatamine. Eelduste kohaselt saab HELCOM Läänemere tegevuskava valmis ja võtab selle vastu 2007. aasta novembris.

Samuti kiideti HELCOMi aastakoosolekul heaks ajutise töörühma loomine Läänemere tegevuskava väljatöötamiseks. See rühm koosneb HELCOMi liikmesriikide määratud esindajatest ja muudest huvitatud sidusrühmadest, sealhulgas vabaühenduste ja erasektori esindajatest. Töörühma üks põhieesmärgid on tagada poliitiline tähelepanu HELCOMi Läänemere tegevuskavale, säilitades seejuures teadustöö ja asjaomaste poliitiliste protsesside

vahelise sidususe.

Uue tegevuskava alusidee

Uus lähenemisviis keskkonnakaitses

Helsingi Komisjon valmistab Läänemere tegevuskava ette eesmärgiga tagada kõikide võimalike meetmete kasutusele võtmine Läänemere seisundi parandamiseks. Tegevuskava, mis on juba laialdaselt välja kuulutatud kui äsja koostatud Euroopa Liidu merestrateegial põhinev Euroopa merede kaitse katseprojekt, annab ainulaadse võimaluse võtta ühiseid laiaulatuslikke ja otsustavaid meetmeid, et saavutada lõppeesmärk – terve elukeskkonnaga meri praeguste ja tulevaste põlvete heaoluks.

See uuenduslik kava põhineb kindlaksmääratud ökoloogilistel eesmärkidel, mis kajastavad meie ühtset ettekujutust terve elukeskkonnaga Läänemerest, kus on tasakaalustatud ökosüsteemid, toetades nii viisi erinevaid jätkusuutlikke majandustegevusi. Nende eesmärkide nimel tehtud edusamme hinnatakse ökoloogiliste näitajate abil, mis on koostatud HELCOMi teadusekspertide poolt. Eesmärgid ja näitajad valitakse hoolikalt, et kajastada kõigi isikute, kellel on Läänemerega seotud huvisid, vajadusi ja soove.

Läänemere hea ökoloogiline seisund määratletakse tervikliku pildi põhjal, tasakaalustades meie soovi saavutada terve elukeskkonnaga meri ja inimtegevuse mõju vastuvõetavat taset. Sellise ökosüsteemse lähenemisviisi puhul ei vaadelda merekeskkonna kaitset enam kui üksikutest sündmusest põhjustatud reostuse vähendamist, mida tuleb teostada valdkondade kaupa. Selle asemel on lähtepunktiks ühtne arusaam ja määratlus hea ökoloogilise tasakaaluga merest, mille alusel määratakse vajadused reostuskoormuste edasiseks vähendamiseks ning inimtegevuse ulatus.

Põhiprobleemide lahendamiseks vajalikud meetmed

Eutrofeerumine

Läänemere loodustasakaalu on tõsiselt häirinud ülemäärane toitainete sissevool, mis pärineb hajureostusallikatest (nt üleväetatud põllumaa ja õhureostus) ning punktireostusallikatest (nt reoveepuhastid ja tööstusreovee väljavoolutorud). Eutrofeerumise tunnuste hulka kuuluvad tavatult suur vetikate õitsemine ja elutud alad merepõhjas.

Eesmärk – eutrofeerumisest mõjutamata Läänemeri

- Toitainete kontsentratsioonid, mis on lähedased looduslikule tasemele
- Selge vesi
- Vetikate õitsemise looduslik tase
- Taimede ja loomade looduslik levik ja esinemine
- Looduslikul tasemel hapnikusisaldus

Meetmed

- Hajureostusallikatest, eriti põllumaalt jõgedesse suubuvate toitainete koguste vähendamine
- Ülejäänud ohupunktidest, nt reoveepuhastitest lähtuva toitainereostuse vähendamine
- Õhu kaudu leviva toitainereostuse vähendamine

Ohtlikud ained

Hoolimata reostuse vähendamiseks tehtavatest jõupingutustest püsib ohtlike ainete kontsentratsioon Läänemeres ja selle mereelustikus ebatavaliselt kõrge. Näiteks on dioksiinisaldus kalades Euroopa Liidu toiduainete ohutust määrast endiselt kõrgem.

Eesmärk – ohtlikest ainetest rikkumata mereelustik

- Ohtlike ainete kontsentratsioonid, mis on lähedased looduslikule tasemele
- Kõik kalad on söömiseks ohutud
- Terve taimestik ja loomastik
- Radioaktiivsus Tšernobõli katastroofi eelsel tasemel

Meetmed

- Ohtlike ainete keskkonnakahjuliku kasutuse vältimine
- Jõgedest ja õhust merre sattuvate ohtlike ainete koguste edasine vähendamine
- Ohtlike aineid sisaldavate aegunud kemikaalide ja vanade seadmete ohutu kõrvaldamine

Merendusala tegevused

Läänemere tiheda liiklusega laevateed muutuvad veelgi hõivatumaks, kui selle ääres asuvate riikide majandus kasvab. See võib põhjustada suurema reostuse ja muud survet merekeskkonnale. Eelkõige suureneb liikluse intensiivistumise tõttu võimaliku hävitava naftareostuse oht.

Eesmärk – keskkonnasõbralik merendustegevus Läänemeres

- Ebaseadusliku reostuse puudumine
- Juhusliku reostusohuta mereliiklus
- Tõhus reageerimisvõime
- Laevade kaudu võõrliikide sissetoomise välistamine
- Minimaalne laevade põhjustatud õhureostus
- Heite puudumine avamereplatvormidelt
- Piisav võime vältida või vähendada naftareostust ja muid hädaolukordi kogu Läänemere ümbruses

Meetmed

- Heitmete ja jäätmete edasine vähendamine
- Meresõiduohutuse parandamine
- Kõigile õnnetus- ja reostusjuhtumitele reageerimiseks valmisoleku parandamine

Bioloogiline mitmekesisus

Läänemere ainulaadsed tingimused piiravad mereelustiku mitmekesisust ja teevad ökosüsteemid eriti tundlikuks reostuse, kutselise kalapüügi mõjude ja avameretegevuste ning võõrliikide sisseviimise suhtes.

Eesmärk – Läänemere bioloogilise mitmekesisuse hea seisund

- Looduslikud maastikud maal ja merel
- Jõudsalt kasvav ja tasakaalustatud taimestik ja loomastik
- Liikide elujõulised populatsioonid

Meetmed

- Mere ja ranniku kaitsealade esindusliku võrgustiku loomine
- Võõrliikide sissetoomise vältimine

- Toitainete ja ohtlike ainete merrejuhtimise piiramine